

Katsausartikkeli

Ekofeministinen kohtuutus ja ekososiaaliset kriisit

Eeva Houtbeckers, kauppatieteiden tohtori, apurahatutkija, Untame-kollektiivi & Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Aalto-yliopisto

Abstrakti

Ekososiaaliset yhteen kietoutuvat kriisit aiheuttavat lukuisia ongelmia ihmisyyden ja muunlajisten elämän jatkuvuudelle. Ekososiaalisten kriisien juurisyyt palautuvat poliittiseen talouteen. Kohtuutusajattelijat ovat osoittaneet, miten kapitalistinen järjestys mahdollistaa jatkuvan talouskasvun, joka on johtanut ylituotantoon ja -kulutukseen, kun taas ekofeministit muistuttavat, että kaikki eivät ole vastuussa näistä kriiseistä. Lisäksi dualistiset ja hierarkkiset ajattelutavat ylläpitävät naisten, vähemmistöjen ja muunlajisten hyväksikäyttöä. Yhteyden luominen näiden keskusteluiden välille on tärkeää, mikäli halutaan yhtäältä purkaa sukupuolittunutta taloudellista hyväksikäyttöä ja toisaalta kapitalistista kasvutaloutta. Tämä katsaus esittelee lyhyesti ekofeminismin historiaa ja ekofeminististä poliittista taloutta. Lisäksi se erittelee ekofeministisen kohtuutusajattelun teemoja Ariel Sallehin ja Stefania Barcan teoksissa. On tärkeää tuoda esille ekofeminististä kohtuutusajattelua, jotta ajankohtaisissa keskusteluissa ei sivuutettaisi naisten, vähemmistöjen ja muunlajisten institutionalisoitunutta hyväksikäyttöä taloudellisessa toiminnassa.

Avainsanat: ekofeminismi, kohtuutus, poliittinen talous, ekososiaaliset kriisit, Ariel Salleh, Stefania Barca

<https://doi.org/10.51810/pt.111959>

Johdanto

Ekososiaaliset yhteen kietoutuvat kriisit, kuten ilmastokriisi, luontokato ja hoivakriisi, aiheuttavat lukuisia ongelmia ihmisyyshäiriöiden ja muunlaisten elämän jatkuvuudelle. Ekososiaalisten kriisien juurisyys palautuvat poliittiseen talouteen. Kohtuusajattelijat ovat osoittaneet, miten kapitalistinen järjestys mahdollistaa jatkuvan talouskasvun, joka on johtanut ylituotantoon ja -kulutukseen (Muraca 2012; Kallis ym. 2012). Ekofeministit muistuttavat, että kaikki eivät ole vastuussa edellä mainituista kriiseistä. Lisäksi dualistiset ja hierarkkiset ajattelutavat ylläpitävät naisten, vähemmistöjen ja muunlaisten institutionaalista hyväksikäyttöä (MacGregor 2017; Warren 2000).

Yhteyden luominen näiden keskusteluiden välille on tärkeää, mikäli halutaan yhtäältä purkaa sukupuolittunutta taloudellista hyväksikäyttöä ja toisaalta kapitalistista kasvutaloutta. Ekososiaalisten kriisien aikana murtunut maailma hyötyisi juuri ekofeministisen ja kohtuutalouden yhteen tuomisesta, jolloin olisi mahdollista haastaa totut ajattelutavat taloudesta, luonnosta ja toimijuudesta. Kuitenkin ekofeminististä ajattelua, kuten ympäristöliikettä kritisovia tekstejä ja suoran toiminnan kuvausta, on sivuutettu, kun on luotu ympäristöliikkeen kaanonin Yhdysvalloissa (Sturgeon 1997). Myös kohtuusajattelussa on havaittavissa samankaltaista aikaisempien ekofeminististen kohtuusajattelijoiden sivuuttamista (Gregoratti ja Raphael 2019).

Ekofeministisestä kohtuutaloudesta käydään vielä vähän suomenkielistä keskustelua, vaikka ekofeminismistä ja kohtuutaloudesta (degrowth) erikseen löytyykin kirjallisuutta (ks. esim. Paavilainen 2022; Suopajarvi 2009; Kainulainen 2005; Joutsenvirta ym. 2020; Houtbeckers ym. 2020). Tämä katsaus esittelee lyhyesti ekofeminismin historiaa ja ekofeminististä poliittista taloutta. Lisäksi erittelen ekofeministisen kohtuutalousajattelun teemoja Ariel Sallehin teoksessa *Ecofeminism as politics: nature, Marx, and the postmodern* (1997/2017) ja Stefania Barcan teoksessa *Forces of reproduction: notes for a counter-hegemonic Anthropocene* (2020). Barca ja Salleh ovat molemmat kirjoittaneet aktiivisesti ekofeminismistä ja poliittisen talouden kysymyksistä myös muualla (ks. esim. Barca 2019; Salleh 2009). Lisäksi he ovat osallistuneet degrowth-konferensseihin ja feministisen kohtuusverkoston Feminism(s) and Degrowth Alliancen (FaDA) toimintaan. Tämän katsauksen tavoitteena on teosten temaattisen käsittelyn avulla esittää suomenkieliselle yleisölle esimerkkejä

ekofeministisestä kohtuutaloudesta, joka käsitteenä yhdistää feminististä kohtuusajattelua ja ekofeminististä poliittista taloutta.

Motiivini katsauksen tuottamiselle on myös käytännöllinen, sillä tutkija-aktivistina kaipaan ekofeministisen kohtuutalouden käsitteiden selkeyttämistä suomen kielellä. Toimin Kohtuusliikkeessä (Kohtuusliike 2021) sekä edellä mainitun feministisen kohtuusverkosto FaDA:n koordinaatioryhmässä, jossa olen osaltani fasilitoinut keskusteluita muun muassa ekofasismista ja hoiva-tulosta sekä keväällä 2020 ollut mukana laatimassa kannanottoa hoivan merkityksestä pandemian aikana (FaDA 2020). Kohtuutalouden tutkimus on tullut minulle entistä tutummaksi aloitettuani tieteellisen *Degrowth*-aikakauslehden toimituskunnassa loppuvuonna 2020.

Ekofeminismin historia lyhyesti

Sukupuolta ja ympäristöä (*gender and environment*) käsittelevä tutkimuskenttä tuo yhteen sekä ympäristö- että sukupuolentutkimusta, jotka erillisinä käsitteinä yleistyivät länsimaisessa ajattelussa 1960-luvulta alkaen (MacGregor 2017, 2). Yleisesti tämä kenttä on laaja, ja sen alla on erilaisia suuntauksia, kuten feministinen tieteen tutkimus, ekologinen feminismi, materialistinen feminismi ja ekofeminismi (emt., 7–8). Tässä katsauksessa syvennyn ekofeminismiin, joka kokoaa yhteen moninaista toimintaa ja ajattelua, erityisesti poliittisen talouden teemoissa.

Ekofeminismi pitää sisällään aktivismia, suoraa toimintaa ja akateemista työtä, jotka ovat kaikki vaikuttaneet toisiinsa. Tutkijat ovat toimineet osana sosiaalisia liikkeitä ja suoraa toimintaa samalla, kun aktivistit ovat kehittäneet uusia käsitteitä ja tuoneet keskusteluun vaiettuja epäkohtia (Sturgeon 1997). Ekofeminismistä on saatavilla erinomaisia katsauksia esimerkiksi ekofeministisestä ympäristöfilosofiasta (Warren 2000) tai ekofeministisestä toiminnasta, politiikasta ja akateemisesta tutkimuksesta (Sturgeon 1997). Kuitenkin kirjoittajat huomauttavat, että heidän ekofeministinen kuvauksensa on puutteellinen silloin, kun se on kirjoitettu länsimaisesta näkökulmasta. Ekofeminismistä globaalissa etelässä ovat kirjoittaneet muun muassa Maria Mies ja Vandana Shiva (2014) sekä Bina Agarwal (1992; 1998).

Taloustieteilijä Bina Agarwal (1992) kirjoitti jo 1990-luvulla sukupuolen ja muunlaisen luonnon materiaalisesta yhteydestä. Hänen mukaansa feministisessä ympäristöajattelussa tulee huomioida ympäristöongelmien erilaiset vaikutukset ihmisiin sukupuolesta ja sosioekonomisesta asemasta riippuen. Lähes 30 vuotta myöhemmin Agarwal esitti ekologisen taloustieteen ja kohtuutalouden konferenssissa, että ekologisen taloustieteen ja feministisen taloustieteen rajapinta on edelleen niukka (ISEE & Degrowth Conference 2021). Ekososiaalinen kriisi ilmenee muun muassa ilmaston lämpenemisenä, luonnon monimuotoisuuden köyhtymisenä ja lisääntyvänä sosiaalisena epätasa-arvona. Sen ymmärtämiseksi tarvitaan samanaikaista feministisen ja ekologisen talouden tutkimusta.

Ekofeminismi yhdistää feministisen ja ympäristöajattelun traditiot. Ekofeministit ovat yhtäältä esittäneet feminististä kritiikkiä ympäristöajattelua ja suoraa toimintaa kohtaan samalla, kun he toisaalta ovat myös osoittaneet ympäristöajattelun vähäisyyden feminismissä (Sturgeon 1997). Karen Warren (Sturgeon 1997, 46 mukaan) esittää seuraavia ekofeminististä ajattelua yhdistäviä minimikriteereitä: 1) Ajattelussa osoitetaan tärkeitä linkkejä naisten ja luonnon sarron välillä. 2) Näiden linkkien ymmärtäminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää naisten ja luonnon sortoa. 3) Feministisen teorian ja toiminnan tulee sisältää ekologista ajattelua. 4) Ekologisten ongelmien ratkaisussa tule olla feministisiä näkökulmia. Ekofeminismin erityinen ansio on se, kuinka se osoittaa enemmän-kuin-inhimillisen (*more-than-human*) luonnon, muunlaisien, naisten ja vähemmistöryhmien hyväksikäytön perustuvan dualistiseen ja hierarkkiseen ajatteluun (Warren 2000; Sturgeon 1997).

Ekofeministisessä ajattelussa laajasti ymmärrettynä ollaan kiinnostuneita valta-aseman väärinkäytöksistä, joissa perusteettomasti alistetaan muita, kuten naisia, vähemmistöjä, muunlaisia eläimiä tai ekosysteemejä. Ekofeministisessä filosofiassa tunnustetaan ainakin viisi alistamisen ajattelu- ja toimintatapaa (Warren 2000, 46–48): 1) Hierarkkisessa ajattelussa jokin arvotetaan paremmaksi kuin toinen, jolloin se on korkeammalla arvoasteikossa. Esimerkiksi “mies” on ylempänä kuin “nainen” tai “ihminen” on ylempänä kuin “luonto”. 2) Asioille annetaan vastakkaiset arvot ja siten kannustetaan dualismeihin. Ominaisuudet ja asiat nähdään poissulkevinä eikä sallivina sekä vastakkaisina eikä täydentävinä. Esimerkiksi “valkoinen”, “miehisuus”, “rationaalinen” ja

“kulttuuri” sulkevat pois “värillisen”, “naiseuden”, “tunteellisen” ja “luonnon”, jolloin on hyödyllisempää kuulua ensin mainittuihin kategorioihin.

3) Valtaa käytetään muita kohtaan, usein ylhäältä alaspäin, eikä muiden kanssa. Vaikka osa on oikeutettua vallankäyttöä, kaikki ei ole. Etenkin silloin vallankäyttö on ongelmallista, kun se mahdollistaa alempaan asemaan asetettujen sarron. 4) Etuoikeuden katsotaan kuuluvan korkeammassa asemassa oleville, ja tätä asetelmaa ylläpidetään aktiivisesti. Toisinaan alempaan asemaan asetetuille annetaan joitakin etuoikeuksia, jotta he eivät kyseenalaistaisi etuoikeuksien jakamisen järjestystä. 5) Koko järjestelmä perustellaan ylivalan logiikalla, missä ylempi asema oikeuttaa alistamisen. Ylempää asemaa määrittävät tietyt ominaisuudet, kuten rationaalisuus, jota ei katsota olevan alemmassa asemassa olevilla tai heidän edustajillaan.

Näistä periaatteista huolimatta ekofeminismi ei ole yksiaäninen kenttä. Noél Sturgeon (1997, 28–29) erittelee viisi lähestymistapaa, joista ainakin toinen ja neljäs ovat ilmeisessä ristiriidassa keskenään. Ensimmäisessä lähestymistavassa ajatellaan, että patriarkaatti pitää naisia ja luontoa samanarvoisina – eli arvottomimpana kuin miehet ja kulttuuri. Tällöin ne ymmärretään loppumattomana hyödynnettävänä resurssina, jonka avulla voi tehdä taloudellista voittoa (Oksala 2018). Siksi feministisessä analyysissä on huomioitava ympäristökysymykset. Toinen lähestymistapa on ensimmäisen kaltainen, sillä myös siinä naisten alisteisen aseman ymmärtäminen vaatii ympäristötutkimusta: miesten kulttuurin ylemmyys naiseen ja luontoon nähden toiseuttaa naisia ja muita ei-miehiä. Erityisen vaarallista naisten emansipoituminen on sen takia, että se haastaa käsityksen muunlaisesta luonnosta passiivisena ja aineettomana entiteettinä, jota voi loputtomasti kohdella objektina. Kolmannessa lähestymistavassa ajatellaan, että naisilla ja luonnolla on erityinen suhde, sillä eri aikoina ja eri kulttuureissa naiset ovat hoitaneet kotitaloutta sekä tehneet maa- ja hoivatyötä, jolloin ympäristöongelmat näkyvät ensin heidän työssään.

Neljännessä lähestymistavassa naisten ajatellaan olevan biologisesti lähempänä luontoa kuin miesten, sillä naiset uusintavat kehollaan ja työllään ihmiskuntaa muun muassa synnyttämällä, imettämällä ja hoivalla. Lisäksi kuukautisten, raskauksien ja synnytysten ajatellaan tuovan naiset lähemmäs luonnollisia rytmejä sekä elämän ja kuoleman kysymyksiä, minkä takia heillä on myös enemmän myötätuntoa ei-inhimillistä luontoa kohtaan. Viidennessä lähestymistavassa keskitytään feministiseen henkisyYTEEN, mikä ammentaa

luontopohjaisista uskonnoista, kuten paganismista, noituudesta, jumalattarien palvonnasta ja alkuperäiskansojen maailmankuvista, joissa kaikissa naisjumaluudet ovat joko pääosassa tai samanarvoisia miesjumaluuksien kanssa.

Sturgeon (1997) ja muut hänen jälkeensä aihetta tutkineet ovat ansiokkaasti analysoineet näiden positioiden välisiä jännitteitä ja sitä, miten myös ekofeminismissä vaarana on hierarkkisen ja dualistisen ajattelun tuottaminen eri suuntauksien ja niiden harjoittajien välille. Osa (eko)feministeistä pitää vahingollisena ajatusta naiseudesta suurempana yhteytenä muunlajiseen luontoon, sillä vaarana on naiseuden essentialisointi ja sorron jatkamisen perusteleminen naiseudella. Suoremman yhteyden kriitikot edustavat usein akateemista (eko)feminismia, kun taas yhteyden puolesta puhujat toimivat akatemian ulkopuolella. Sukupuolen ja muunlajisen luonnon yhteyksien ymmärtäminen kietoutuu yhteen muun muassa globaalin oikeudenmukaisuuden ja luokkakysymysten kanssa.

Kohtuuden poliittinen talous

Kohtuus (*degrowth*) on moninaisten toimijoiden liike, joka kyseenalaistaa kasvutalouden ideologisen aseman kulttuurissa, politiikassa ja taloudessa. Aktivistit, ajattelijat ja tutkijat vaativat kokonaisvaltaista kulttuurinmuutosta, jossa inhimillinen ja muunlajinen hyvinvointi asetetaan politiikanteon prioriteetiksi – taloudellisen tehokkuuden, näennäisen kehityksen ja kasvutalouden sijaan (Muraca 2012; Kallis ym. 2020). Kohtuuden poliittinen talous ei ole ylituotannon ja -kulutuksen teknistä laskemista keinolla millä hyvänsä, vaan olennaista siinä on yhteiskunnallisten, historiallisten ja paikallisten erojen huomioiminen prosessissa (Barca ym. 2019, 2).

Koska kysymys yhteiskunnista kasvutalouden jälkeen on monitahoinen, se edellyttää myös kohtuuden poliittisen talouden analyysia. Yleisesti kohtuuden poliittinen talous tähtää kokonaisvaltaiseen muutokseen (Buch-Hansen 2018). Useimmat kohtuusajattelijat hylkäävät joidenkin talousteorioiden taustalla olevan kulutus-, työ-, ja yksilökeskeisen ihmiskuvan, käsityksen monoliit-tisestä taloudesta sekä elämän ja talouden kaupallistamisen prosessit (Barca ym. 2019, 4). Näiden sijaan talous ymmärretään moninaisena, ja elämän eri osa-alueiden kaupallistamista vastustetaan. Tämä heterodoksinen orientaatio

on mahdollistanut ruohonjuuritason ideoiden omaksumisen ja erilaisten ideoiden teoreettisen kehittelyn. Kuitenkin juuri kohtuuden poliittisen talouden moninaisuus voi estää näiden näkökulmien leviämisen poliittiseen päätöksentekoon (Paulson 2017).

Talouskasvukritiikki on reilussa kymmenessä vuodessa siirtynyt aktivistikoouksista kestäväen kehityksen korkean profiilin tapahtumiin ja Suomen Euroopan unionin puheenjohtajakauden teemoihin (Mikola ja Saikkonen 2020). Vaikka talouskasvun jälkeisestä todellisuudesta on tullut salonkikelpoisempaa, kohtuusajattelulla on edelleen radikaali maine, mikä tulee ilmi vähättelevinä tai pelokkaina kommentteina julkisissa puheenvuoroissa (Jälkipörssi 2020).

Vaikka kohtuutaloudessa pyritään oikeudenmukaisempaan maailmaan, siinä puhutaan sukupuolesta hyvin vähän. Ekofeminismi mainitaan usein kohtuutta käsittelevissä teksteissä mutta yleensä vasta johtopäätöksissä yhtenä potentiaalisena tienä eteenpäin. Joissakin johtopäätöksissä ekofeministinen ajattelu nähdään kokonaisvaltaisena vaihtoehtona kapitalistiselle kasvutalousajattelulle (Kallis ym. 2012). Näitä viittauksia tuottavat sekä feministiset kohtuusajattelijat että he, joiden perehtyneisyys ekofeminismistä ei ole muissa yhteyksissä selvää. Silloinkin kun ekofeminismi mainitaan, sen sovellukset saattavat jäädä lukijalle epäselviksi. Hämäräksi esimerkiksi jää, millaista on ekofeministinen poliittinen (kohtuu)talous, miten se saavutettaisiin, miten nykyisiä instituutioita tulisi muuttaa ja miten muuten ekofeminismi ilmenee kuin hoivatyön politisoitu(mis)ena.

Catia Gregoratti ja Riya Raphael (2019) osoittavat, miten (eko)feministinen traditio on jäänyt piiloon kohtuusajattelussa. He nostavat esille Maria Miesin ja Marilyn Waringin työn, jonka merkitys kohtuusajattelulle on ilmeinen, mutta johon viitataan harvoin kohtuutta koskevissa esittelyissä. Mies on tutkinut ansiokkaasti moninaisen toimeentulon (*subsistence*) näkökulmaa ja Waring urauurtavasti sitä, miten naisten (hoiva)työn, muunlajisten ja luonnon arvo puuttuu politiikanteossa käytetyistä laskentatavoista.

Yleisesti sukupuoli ja hoiva eivät ole saaneet samanlaista huomiota kuin vihreän työn ohjelmat, vaikka panostukset hoivaan ja uusintavaan työhön ovat tärkeitä yhteiskuntien jatkuvuuden kannalta (Elomäki ja Ylöstalo 2020). Vaarana on, että sukupuolen ja hoivan merkitys sivuutetaan myös kohtuusajattelussa. Mikäli kohtuusajattelussa huomioidaan ekofeministiset näkökulmat

ja kehitetään ajattelua niiden perusteella, voi tämä lisätä sukupuolen ja hoivan huomioimista poliittisen talouden keskusteluissa laajemmin.

Hubert Buch-Hansenin (2018, 161–162) mukaan siirtymä degrowth-yhteiskuntiin edellyttää neljää tekijää: syvää kriisiä, vaihtoehtoista poliittista ohjelmaa, kokonaisvaltaista koalitiota ohjelman valtavirtaistamiseksi ja enemmistön (hiljaista) hyväksyntää. Buch-Hansenin mukaan kaksi ensimmäistä kohtaa jo toteutuvat mutta ohjelman valtavirtaistaminen enemmistön tuella jää uupumaan. Gregorattin ja Raphaelin (2019) hengessä voi kuitenkin kysyä, miten (eko)feministisen (kohtuus)ajattelun suppea tuntemus vaikuttaa kestävyysmurroksessa ja pyrittäessä kohti ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä yhteiskuntia. Jos merkittävä osa sukupuolta ja ympäristöä käsittelevästä tutkimuksesta jää piiloon tai typistetään pelkäksi hoivakysymykseksi (emt., 95), vaarana on, että sukupuolittuneet oletukset jäävät vallalle myös kohtuusajattelussa ja -ohjelmissa, joiden taakse yritetään saada kokonaisvaltaista koalitiota ja enemmistön hyväksyntää.

Ekofeministinen poliittinen talous

Yleisesti ekofeministit tekevät näkyväksi kapitalismia ajallisesti vanhempaa patriarkaalista järjestystä, jossa muun muassa luonto ymmärretään feminiiniksi ja naiset luonnollisiksi. Tämän kuvauksen lisäksi ekofeministit tuottavat paikallista ymmärrystä kapitalistisista logiikoista, jotka määrittelevät sukupuolittunutta taloutta ja työnjakoa (Oksala 2018).

Ekofeministinen analyysi osoittaa, kuinka vallalla oleva ja neutraaliksi väitetty taloustieteen ihmiskäsitys on pohjimmiltaan vinoutunut. Mary Mellorin (2017) mukaan ekofeministinen poliittinen talous palaa kasvutaloutta edeltäneeseen traditioon, jossa taloudellista toimintaa analysoitiin moninaisemmista näkökulmista ja yhteiskunnallisena toimintana muiden ilmiöiden joukossa. Mellor (2017) yhdistää analyysissään marxilaista materialismia, ekologista taloustiedettä ja feminististä taloustutkimusta sukupuolittuneesta työnjaosta. Mellorin mukaan naisten työhön keskittyminen voidaan leimata essentialistiseksi: vaarana ajatellaan olevan tiettyjen ominaisuuksien liittäminen naisiin, ja siten sukupuolittuneen työnjaon uusintaminen. Kuitenkin hänen mukaansa ekofeministinen analyysi paljastaa, miten naisten työ on ensin ulkoistettu

talouden laskentamalleista, minkä jälkeen sitä kuitenkin käytetään jatkuvasti hyödyksi talouden ylläpitämiseksi. Vaikka naisten työ pitää yllä yhteisöjen jatkuvuutta, se leimataan feminiiniseksi, jolloin sen status on alempi kuin maskuliinisen ja kapitalistisessa järjestelmässä voittoa tavoittelevan työn. Lisäksi taloudellista rationaalisuutta korostavissa käsityksissä luonnolla katsotaan olevan arvoa vain, mikäli se on laskettavissa ja myytävissä edelleen.

Ekofeministinen poliittinen talous siis haastaa sukupuolettoman ymmärryksen kapitalistisesta kasvutaloudesta ja pyrkii hylkäämään dualismit kaikessa taloudellisessa ajattelussa (Mellor 2006). Ekofeministinen analyysi tekee näkyväksi kaksiportaisen järjestelmän, jossa ihmisten on ensin löydettävä palkkatyö tullakseen toimeen (Mellor 2017). Tämän sijaan tavoitteena on yksiportainen järjestelmä, jossa ihmiset työskentelevät tyydyttääkseen omat ja yhteisönsä tarpeet. Tätä tavoitetta varten Mellor (2017, 91–97) esittelee joukon toimenpiteitä. Vaihtoarvon korostamisesta on luovuttava ja arvottamisessa on siirryttävä *käyttöarvoon*. Tämä on mahdollista, kun talous ymmärretään laajemmin elättämisenä tai *turvaamisena* (*provisioning*), joihin kuuluu ihmisten hyvinvoinnin takaava ja tarpeet tyydyttävä palkaton ja palkallinen työ. Turvaamiseen tulee lisätä ajatus *riittävydestä* (*sufficiency*), joka tähtää ekologisesti kestävään elämään. Tämä toteutuu jo nykyisin joidenkin alueiden pienviljelijöiden, alkuperäiskansojen sekä hoivatyöntekijöiden työssä.

Riittävyden tavoittelun ei kuitenkaan tule johtaa vain varakkaiden, vahvojen tai kyvykkäiden omavaraiseen elämään, vaan yhteisöjen on kyettävä järjestämään lasten, vanhusten ja sairaiden hoiva. Koska perinteisesti naisille on jäänyt kyseinen hoivatyö, on olennaista jakaa työ kaikkien kesken ja kiinnittää huomiota naisten neuvotteluasemaan kohtuuteen tähtäävissä järjestelmissä. *Rahan demokratisoiminen* mahdollistaisi neuvottelun siitä, miten hoivaa arvotetaan. Lisäksi rahasta tulisi tehdä *yhteisöllistä* lisäämällä vaihtoehtoisten valuuttojen järjestelmiä. Jos yksityisiltä pankeilta poistettaisiin oikeus luoda rahaa ja niille palautettaisiin *lainananto vain talletuksia vastaan*, vähenisi paine pelastaa yksityisiä pankkeja finanssikriiseissä julkisilla varoilla. Tämä edelleen vähentäisi tarvetta leikata julkisia menoja, joiden pienentäminen vaikeuttaisi erityisesti naisten, lasten, vanhusten, sairaiden ja vähävaraisten toimeentuloa. Rahasta tulisi tehdä *yhteistä* (*commons*), ja sitä tulisi käyttää esimerkiksi kansalaispalkan maksamiseen, jolloin ihmiset voisivat käyttää aikansa muuhun kuin kaksiportaisen järjestelmän ylläpitoon.

Johanna Oksala (2018) pitää tärkeänä sitä, että ekofeminististä ajattelua talouden instituutioista päivitetään. Ensimmäinen päivitys koskee taloudellista laskentaa, jota varten on viime aikoina luotu joukko *ekologisia hyödykkeitä*, kuten päästökauppa. Ekologisten hyödykkeiden luomisessa kapitalistisen järjestelmän ulkopuolella toteutuvat luonnonprosessit kaupallistetaan luomalla niille vaihtoarvo, minkä jälkeen ne voidaan ottaa osaksi kapitalistista järjestelmää. Joidenkin, usein rikkaiden, kulutus mahdollistetaan, kun kulutusta kompensoidaan toisaalla, esimerkiksi metsien hakkaamatta jättämisellä, usein köyhimmissä trooppisissa maissa. Sama logiikka koskee Oksalan mukaan naisten palkatonta hoivatyötä, joka on yhä enenevässä määrin otettu osaksi kapitalistista palkkatyöjärjestelmää. Kuitenkin nämä uudet, monesti matalasti palkatut työntekijät ovat usein köyhiä etnisiin vähemmistöihin kuuluvia naisia, jotka lähtevät kotimaastaan työn perässä pois joko vapaaehtoisesti tai orjuutettuina.

Toinen Oksalan (2018) ehdottama päivitys tekee näkyväksi yhä intensiivisemmäksi muuttuvan luonnon sisällyttämisen kapitalistiseen arvonluontiin siten, että luonnollisia prosesseja tietoisesti muokataan tuottavammiksi ja kilpailukykyä lisääviksi tai prosessien esteitä poistetaan. Luonnollisesti tapahtuvia prosesseja ei siis vain hyödynnetä kaupallisesti, vaan nopeasti kehittyvän teknologian avulla niitä *vauhditetaan* voittojen kasvattamiseksi samalla, kun niiden ympäristöriskejä vähätellään tai ei huomioda (Oksala 2018). Esimerkiksi metsistä ei hakata enää puuta, joka kasvaa omia aikojaan, vaan istutettuja puuta lannoitetaan ja puutuholaisia myrkytetään paremman sadon saamiseksi. Oksalan mukaan näitä *bioteknologioita* esitellään tehokkaina vastakeinoina ekologisen kriisin mukanaan tuomiin ongelmiin. Väitteenä tehokkuus voidaan kyseenalaistaa kohtuusajattelun näkökulmasta, sillä tehokkaampi tuotanto ei merkitse automaattisesti kokonaiskulutuksen vähenemistä. Samaa tehokkuusajattelua sovelletaan naisten hedelmällisyysteknologioiden kaupallistamiseen, mikä on johtanut merkittävän uuden globaalin markkinan syntyyn – sukulujen tuotannon lisäämisestä sijaisnyttäjiin (Oksala 2018).

Ekofeministinen kohtuutalousajattelu Stefania Barcan ja Ariel Sallehin teoksissa

Jos kohtuusajattelu ja ekofeminismi ovat itsessään (vielä) vähemmän sovellettuja käsitteitä poliittisessa taloudessa, on ymmärrys ekofeministisestä kohtuusajattelusta vieläkin vähäisempää. Käsite esiintyy sellaisenaan harvoin, vaikka sen avulla voi tuoda yhteen yhtäältä feminististä kohtuusajattelua ja toisaalta ekofeminististä talousajattelua.

Seuraavaksi esittelen tarkemmin kahden aktiivisen ekofeministisen kohtuutalousajattelijan tekstejä. Stefania Barca on kotoisin Portugalista ja toimii Euroopassa. Barca on kirjoittanut työn ja vihreän uusjaon teemoista, ja hän on puhunut hoivatulon puolesta. Ariel Salleh on kotoisin Australiasta, ja hän on toiminut yliopistoissa Etelä-Afrikassa ja Saksassa. Hänen 1980-luvulta alkava tuotantonsa on laaja, ja hän on ollut perustamassa tieteellistä aikakauslehteä *Capitalism Nature Socialism*. Koska molemmat ovat kirjoittaneet erityisesti poliittisen talouden kysymyksistä, on heidän tuotantonsa kiinnostavaa tämän katsauksen näkökulmasta. Lisäksi linkki kohtuusajatteluun on elävä: Barca toimii kohtuusliikkeessä ja sekä Barca että Salleh ovat olleet läsnä kansainvälisissä degrowth-konferensseissa. He molemmat ammentavat marxilaisesta traditiosta, mikä näkyy heidän kritiikkinsä kohteissa ja viitteissä, joita he käyttävät julkaisuissaan.

Esittelen kummankin ajattelijan tuotannosta yhden ekofeminismiin voimakkaasti nojautuvan kirjan, joka käsittelee talouspolitiikkaa. Nostan näistä yhteneväisiä ja eroavia teemoja, joita täydennän soveltuvien osien heidän muulla tuotannollaan. Barcan 79-sivuinen teos *Forces of reproduction: notes for a counter-hegemonic Anthropocene* vuodelta 2020 purkaa nimensä mukaan antroposeenin totalitaarista narratiivia ja tuo esille inhimillistä ja muunlajillista uusintavaa työtä. Kirja lähtee liikkeelle konflikteista Latinalaisessa Amerikassa, jossa alkuperäiskansoihin kuuluvat ihmiset puolustavat jäljellä olevia monilajisia elinympäristöjään tuholta. Osa maksaa tästä hengellään. Sallehin 369-sivuinen teos *Ecofeminism as politics: nature, Marx, and the postmodern* on alansa klassikko alun perin vuodelta 1997. Teos jakautuu kolmeen osaan: naiset ja ekopolitiikka, kehollinen materialismi ja jälkikolonialistinen järki (käännös kirjoittajan). Tässä katsauksessa käytän 20 vuotta myöhemmin

julkaistua juhlapainosta, jossa Salleh kommentoi teoksen ajankohtaisuutta 15 sivun mittaisessa uudessa johdannossa (Salleh 2017).

Teokset eroavat pituudeltaan, rakenteeltaan ja kirjoitusajankohdaltaan, minkä takia ne täydentävät toisiaan. Siinä missä Barcan *Forces of reproduction* on kirjan otsikon teemasta kirjoitettu pitkä essee, Sallehin *Ecofeminism as politics* esittelee eri alojen aikaisempaa tutkimusta laajasti ja rakentaa argumentointia sen päälle dialektiseen tapaan. Kummassakaan ei eksplisiittisesti kommentoida kohtuutalouden (*degrowth*) ajankohtaisia akateemisia keskusteluita, mikä vuonna 1997 ilmestyneen teoksen osalta olisi ollut myös vaikeampaa vielä tuolloin marginaalissa olevan käsitteen takia. Materiaalisuus on kuitenkin molemmissa kirjoissa yksi olennainen läpileikkaava teema. Seuraavaksi esiteltävät teemat osaltaan avaavat sitä, mitä ekofeministinen (kohtuu) talouspolitiikka voi olla. Ne kaikki ovat tavalla tai toisella läsnä feministisissä kohtuutalouden analyyseissä (ks. esim. Dengler ja Lang 2021; Saave ja Muraca 2021; Dengler ja Strunk 2018; Paulson 2017; Paulson ym. tulossa).

Ihmis- ja mieskeskeisyyden kritiikki

Ekologinen kriisi ei näyttäydy kaikille ihmisryhmille samana, ja siksi siihen viitataan ekososiaalisena kriisinä. Tällä pyritään alleviivaamaan sitä, että teknologiset ratkaisut yksinään eivät riitä muuttamaan materiaalien ja energian kokonaiskulutusta, vaan tarvitaan myös kulttuurista muutosta. Barca purkaa teoksessaan *Forces of reproduction* sitä näennäistä tapaa, jolla tämä asetelma on otettu osaksi puhetapoja. Hän analysoi vuonna 2012 Rion Earth Summit -ympäristö- ja kehityskonferenssissa esitettyä 3 minuutin videota otsikolla ”Welcome to the Anthropocene”, joka kuvaa teollisen kehityksen kulkua edellisen 250 vuoden aikana. Vaikka video esittelee tarpeen pysyä planetaarisissa rajoissa (Rockström ym. 2009), se puhuttelee ihmiskuntaa yhtenäisenä joukkona: me olemme saavuttaneet öljyn kysynnän huipun, me tuotamme yhä enemmän kasvihuonekaasuja ja me olemme saaneet aikaan reiän otsonikerrokseen (Barca 2020, 8). Tosiasiassa vain vähemmistö maapallon asukkaista on osallistunut tähän toimintaan, vaikka se on aiheuttanut haittaa suurimmalle osalle. Siksi Barca viittaa tähän puhetapaan isännän puhetapana (*master narrative*), joka edustaa ekokapitalistista realismia (emt., 15).

Isännän puhetapa sivuuttaa monia ekofeministien ja muiden kriittisten ajattelijoiden esittämiä havaintoja kolonialistisista, sukupuolittuneista, luokkaan ja muunlajisiin liittyvistä suhteista (Barca 2020, 18). Puhuttaessa ihmiskunnasta kokonaisuutena tuotetaan usein uudelleen monia ääneen lausumattomia oletuksia: Ainoa merkittävä sivilisaatio on länsimainen; ainoaa historiallista toimijuutta on tuotannossa, joka perustuu länsimaiseen tieteseen, teknologiaan ja teollisuuteen; yhteiskunnalliset eriarvoisuudet ja niihin perustuva hyväksikäyttö eivät ole olennaista; muunlajisilla ei ole merkitystä (emt., 18). Barca (emt., 59–60) ehdottaa näiden oletusten hylkäämistä ja ekofeministisen historiallisen ja materialistisen analyysin tekemistä.

Sallehin teoksen *Ecofeminism as politics* alaotsikko kuvaa sitä poliittista kenttää, johon teos liittyy: *nature, Marx, and the postmodern*. Salleh viittaa useampaan kertaan Marxin teoksiin ja niitä kehittäviin teksteihin. Hän osoittaa, että kapitalismin vaihtoehdossa sosialismissa naisten ja muunlajisten merkitys järjestelmälle on myös jätetty piiloon, sillä huomion kohteena on ollut sorrettu (sukupuoleton) työläinen (Salleh 2017, 145). Salleh (emt., 239–240) nimeää neljä tapaa, jolla naisten suhde luontoon, työhön ja pääomaan eroaa miesten vastaavista: 1) naisten keho toimii synnyttäjänä ja imettäjänä, mutta 2) historiallisesti nämä erot on valjastettu hoivaan ja tehtäviin, jotka luovat siltaa miesten ja luonnon välille. Siksi 3) naisille on säilytetty manuaalista työtä maanviljelijöinä, kutojina, yrttien osaajina ja ruukkujen valmistajina, mikä on johtanut 4) symbolisiin representaatioihin, jotka tuottavat uudelleen feminiinistä yhteyttä luontoon runoudessa, maalauksissa, filosofiassa ja arkisessa puheessa. Näiden kehityskulkujen myötä naisten elämää ylläpitävä työ on eriytynyt miesten työstä.

Sallehin teoksessa liikutaan lähellä niitä sanamuotoja, joiden perusteella ekofeminismi on leimattu essentialistiseksi. Teoksessa hän kommentoi tätä asetelmaa. Sallehin (2017, 19) mukaan naisilla on jo aktivistien peräänkuuluttama vaihtoehtoinen suhde luontoon, minkä avulla yhteiskunnan suhteita voidaan muuttaa poliittisesti. Myöhemmin hän toteaa, että naisilla ei ole ontologisessa mielessä läheisempää suhdetta luontoon kuin miehillä (emt., 36) ja että feminiininen kärsimys on universaalia, koska se manifestoi sitä, miten naisia ja muita (*others*) – kuten etnisiä vähemmistöjä, lapsia, eläimiä, kaseveja, kiviä, vettä ja ilmaa – käytetään hyväksi (emt., 37). Tällöin ekofeministit eivät vaadi itselleen mitään erityistä vaan kaikille tasapuolisesti. Myöhemmin Salleh

(emt., 251) nojaa Gayatri Spivakin käsitteeseen *strateginen essentialismi*. Siinä perusolemuksen paljastaminen dialektisesti tekee mahdolliseksi sen, että ne rakenteelliset suhteet, jotka määrittävät ihmisten paikkaa yhteiskunnallisessa kokonaisuudessa eivätkä heidän psykologisia ominaisuuksiaan, voidaan tehdä näkyviksi. Salleh (emt., 251–252) kuvaa tätä poliittiseksi työksi, joka hyötyy ekofeministisestä, materiaalisesta analyysistä.

Esimerkkejä ekofeministisestä materiaalisesta analyysistä

Materiaalinen analyysi on niin saumaton osa Barcan ja Sallehin kirjoituksia, että sen erittely on osin keinotekoista. Kuitenkin seuraavat esimerkit konkreettisemmin näyttävät, miten materiaalista analyysia on tehty ekofeministisessä traditiossa. Val Plumwood, jonka työhön molemmat viittaavat, on tehnyt teemasta ansiokkaan teoksen *Environmental culture: the ecological crisis of reason* (2002).

Barca (2020, 21) osoittaa, miten aikaisempi materiaalinen analyysi jäljittää kapitalistisen ja teollisen järjestelmän synnyn 1500-luvun plantaasi-järjestelmään, joka käytti hyväkseen globaalia orjakauppaa ja perusti valtavia monokulttuureja tuottaakseen hyödykkeitä. Isännän puhetapa ekososiaalisesta kriisistä tulee tästä näkökulmasta auttamattomasti liian myöhään, sillä monet ihmiset ja muunlaiset ovat jo kohdanneet kolonialistista väkivaltaa vuosisatojen ajan (emt., 26). Tämän seurauksena lukemattomat ihmiset ovat pyrkineet vapautumaan sorrosta perustamalla antikapitalisia alueita ja aloitteita. Ihmisyyttä yhtenä kokonaisuutena kohtelevan antroposeenin käsitteen on todettu olevan rasistinen ja kolonialistinen, mikä kannustaa kolonialistisuutta purkavaan ajatteluun ja toimintaan ekokriisin aikana (emt., 20). Kriittömässä antroposeenin tulkinnassa nykyistä järjestelmää ei muutettaisi vaan järjestelmän kolonialistinen historia hiljennettäisiin ja sen jatkuvuutta tuettaisiin pelastamalla järjestelmä.

Sallehille (2017, 61) ekofeministinen materiaalinen analyysi jäljittää maskuliinisuuden hegemonisuutta yli ajan kulttuureissa, luonnossa, kehoissa, työssä, logiikoissa ja teknologioissa – palaten uudelleen kulttuureihin, luontoon ja niin edelleen. Tämä analyysi osoittaa, miten moninaisista lähtökohdista ponnistavat sosiaaliset liikkeet tosiasiaassa pyrkivät osoittamaan kulttuurisesti syvään juurtuneita käytänteitä. Toimijat, jotka eivät sovi hegemoniseen

maskuliinisuuteen, voivat tulla tietoisiksi fragmentoituneista identiteeteistään (emt., 259–260). Lisäksi ekofeministisessä materiaalisessa analyysissä tätä feministisen näkökulman (*standpoint*) epistemologiaa eli tietämisen tapaa täydennetään ymmärryksellä toimijoiden arjessa hallitsemista taidokkaista taidoista, joilla he elävät maailmassa osana luontoa eivätkä siitä irrallaan (emt., 262). Materiaalinen epistemologia muodostuu, kun poliittinen ymmärrys sidotaan osaksi naisten kohtaamien kärsimyksien ja kätkeytyjen merkitysten osoittamista (emt., 263).

Uusintava työ ja kapitalismin velka

Barcan teoksen nimi *Forces of reproduction* viittaa suoraan uusintamiseen tai uusintavaan työhön, joka mahdollistaa ihmisyyhteisöjen ja yhteiskuntien toiminnan. Barca (2020) ei lähesty uusintamista suoraan vaan piirtää sen moninaisesti esille purkamalla antroposeenin käsitettä. Hän erittelee kolonialistisia, sukupuolittuneita sekä luokkien ja lajien välisiä suhteita aikaisempaan kirjallisuuteen perustuen. Barcan analyysi tekee näkyväksi ne monet tavat, joilla etnisten ryhmien, naisten, alempien luokkien ja muunlaisten (orja)työ on otettu osaksi kapitalistista arvonluontia palkatta ja alistamalla.

Salleh (2017, 67) osoittaa kehoa esimerkkinä käyttäen, miten elämän luominen ja sen riskeeraaminen osana maailmassa toimimista on asetettu vastakkain länsimaisessa ajattelussa. Naiset on asetettu alempaan arvoon väittämällä, että he eivät osallistu yhteiskunnassa vaaralliseen työhön, sillä he kantavat ja synnyttävät elämää. Tosiasiassa raskaus ja synnytys voivat olla naisille hyvin kuormittavia, vaarallisia ja traumatisoivia. Sallehin analyysin mukaan Marxin teksteissä on samankaltaista hierarkkisuutta, ja ihmisten työ itsensä toteuttamisen välineenä hyödyntää naisten ja luonnon “tuottamatonta” uusintavaa työtä (emt., 117). Siksi Salleh (emt., 113) kyseenalaistaa tuotannon (*production*) keskeisyyden marxilaisessa ajattelussa, sillä uusintava työ (*redproduction*) olisi ollut luontevampi lähtökohta. Hän päättelee, että länsimaisilla miesajattelijoiden on erityinen suhde tuotannon (*production*) käsitteeseen (emt., 127). Oksalan (2018) bioteknologiaa koskevien havaintojen tapaan Salleh (2017, 129) toteaa, että miehet ovat mahdollistaneet tieteeseen perustuvan lisääntymisteknologian avulla ihmisyyden uusintamisen, joka voidaan valjastaa palvelemaan taloudellisia intressejä. Tästä seuraava tarpeellinen kysymys on Sallehin (emt., 129)

mukaan se, miten miehet ja maskuliinisuutta uudelleen tuottavat naiset voivat luoda materiaalisen ja diskursiivisen yhteyden ekologisen kriisin aikaan, jossa kapitalismin ja sosialismin lineaariset ja eksponentiaaliset ajattelumallit tulevat haastetuiksi.

Uusintavan työn yhteydessä on aiheellista esitellä Sallehin toisaalla esittämä *kapitalismin velka* -käsite. Se koostuu yhteiskunnallisesta, ekologisesta ja kehollisesta velasta (Salleh 2009, 4–5). Kapitalistisille työnantajille on muodostunut *yhteiskunnallinen velka*, kun työtä tekevät kehot ja mielet tuottavat arvoa teollisessa palkkatyöjärjestelmässä tai palkattomina orjina. *Ekologista velkaa* on taas muodostunut globaalin pohjoisen ja etelän välille, kun tuotannossa hyödynnetään etelän luonnonvaroja tai heikennetään teollisen järjestelmän ulkopuolella elävien globaalin etelän ihmisten toimeentulon mahdollisuuksia. *Kehollista velkaa* on muodostunut globaalissa pohjoisessa ja etelässä uusintavan työn tekijöille, jotka tuottavat käyttöarvoa ja mahdollistavat tuotannon synnyttämällä uusia työntekijöitä kapitalistiseen järjestelmään. Siksi kapitalismia vastustavien liikkeiden tulee huomioida työläiset, naiset, alkuperäiskansat, talonpojat ja ympäristönsuojelijat, joiden on mahdollista avata patriarkaalisesta järjestelmästä mustaa laatikkoa (Salleh 2009, 5).

Ekofeministinen organisoituminen

Salleh (2017, 263) kokoaa neljä periaatetta, joilla ekofeministit haastavat länsimaisen, eurosentrisen maailmankuvan: 1) luonto ja historia muodostavat materiaalisen kokonaisuuden, 2) luonto, naiset ja miehet ovat samalla sekä aktiivisia subjekteja että passiivisia objekteja, 3) naiseuden ja luonnon aineenvaihdunnassa on avain historialliseen nautintoon oikeuksista, omaisuudesta että seksuaalisuudesta (*jouissance*), 4) uusintava työ on malli kestävyydelle (*sustainability*).

Teoksen *Forces of reproduction* johtopäätöksissä Barca (2020, 60) viittaa metateollisiin työläisiin, joista Salleh on kirjoittanut (Salleh 2009). Metateolliset työläiset pitävät yllä metateollista taloutta, jonka näkyvin osa on esimerkiksi taloudellinen tuottavuuspuhe, palkkatyö ja vaihtoarvo, joka hyödyttää pientä joukkoa (Salleh 2009, 24). Tämä puhe ja toiminta kätkävät alleen uusintavan työn, jota muun muassa naiset, maatyöläiset ja alkuperäiskansat tekevät, joka perustuu metaboliseen ja käyttöarvoon ja jota kompensoidaan toisinaan (tosin

minimaalisesti). Alimpana on ekologinen puhe luonnosta ja termodynamiikasta, jossa toimijuutta on energialla ja materiaalilla ja joka ilmenee kasveissa ja eläimissä. Näiden arvo on metabolista, ja niitä ei kompensoida millään tavalla.

Barca toteaa, että työläisten ja metateollisten työläisten allianssin yhteinen päämäärä on pitää ”maailma elossa” (*world alive*) hyödyntämällä jo olemassa olevia antroposeenin ja isännän puheen vastavoimia. Tämä edellyttää uusintavien voimien vapauttamista: plantaaseista luopumista, alkuperäiskansojen omaehtoisia luonnonsuojeluprojekteja, teollisten tuotantovälineiden haltuunottoa työläisille, ammattiliittojen ympäristökampanjointia, yhteisöviljelyä ja uudelleenmetsitystä, agroekologiaa, permakulttuuria ja teolliselta käytöltä vapautettuja maa-alueita (Barca 2020, 61).

Ekofeministinen mobilisaatio edellyttää ymmärrystä siitä, miten naisten kokemukset ovat itse asiassa jaettuina niiden rajojen yli, joita tuotetaan tilassa ja puheessa (Salleh 2017, 250). Olennaista ei ole luokan, etnisyyden tai iän korostaminen vaan se, miten toimitaan yhdessä. Salleh kuitenkin toteaa, että pohjoisen pallonpuoliskon feminismiin on oltava ymmärtäväisempi luokka- ja etnisille eroille (emt., 153). Vaikutusvaltainen sosiaalinen liike edellyttää riittävän suurta osallistujamäärää sekä heidän ymmärrystään siitä, miksi ongelma on olemassa, ketkä sitä haluavat muuttaa, millaisia vaihtoehtoja on olemassa ja miten ne saadaan toteutettua (emt., 269).

Suuntia ekofeministiselle kohtuutaloudelle

Annan tässä osiossa joitakin suuntaviivoja Mellorin (2017) peräänkuuluttamaan kohtuutalouden poliittiseen talouteen ja sen ekofeministiseen analyysiin. Oksalan (2018) ehdotuksessa feministisellä liikkeellä ja ympäristöliikkeellä tulisi olla yhteinen tavoite: kapitalismin haastaminen. Feministinen ja ekologinen taloustiede ovat molemmat osoittaneet sen, että naisten, sorrettujen tai luonnon tekemää työtä ei voi yksiselitteisesti ilmaista rahassa tai sisällyttää kapitalistiseen markkinatalouteen. Siksi Oksalan mukaan tavoitteeksi ei riitä hoivatyön tai luonnonsuojelun asettaminen kapitalismin ”ulkopuolelle”, vaan tavoitteen on oltava radikaalimpi: kapitalismin haastaminen.

Ekofeministinen ajattelu pitää sisällään jännitteen. Vaikka ekofeministinen filosofia on holologista, sen toiminta ponnistaa paikallisesta ymmärryksestä.

Tähän jännitteeseen perustuu muun muassa ekofeminististen aloitteiden ja ajattelun kritiikki. Pohdittavana on siis se, miten saavutetaan ekofeministinen yhteiskunta, kun monet paikalliset liikkeet muodostavat oman näkemyksensä hyvästä elämästä. Warrenin (2000) arvion mukaan tämä yhteiskunta saavutetaan vasta satojen vuosien päästä. Ruohonjuuritason toimeentulon varmistaminen (*subsistence*) ei kuitenkaan Miesin mukaan tarkoita automaattisesti pientä ja paikallista, vaan se on mahdollista laajentaa globaaliksi talousjärjestelmäksi, jossa tuottamattomana pidettyä työtä, kuten kotityötä, arvostettaisiin. Silloin järjestelmä perustuisi elämän ylläpitämiseen eikä ylikulutukseen ja voittojen tavoitteluun (Gregoratti ja Raphael 2018, 90).

Miten ekofeminististä kohtuutalouden ajattelua ja toimintaa voi edistää Suomessa? Rahan demokratisointia edistää Suomessa Talousdemokratia ry. Lisäksi käytännön aloitteet, kuten Stadin Aikapankki ja Sysmän paikallisvaluutta, pyrkivät tekemään rahasta yhteistä. COVID-19-pandemian myötä muuttuneissa yhteiskunnissa hoivasta on puhuttu enemmän julkisuudessa, kun hoivan merkitys tuli näkyvämmäksi julkisissa palveluissa ja kotitalouksissa. Siten feministinen talous on saanut medianäkyvyyttä Suomessa, ja esillä on ollut hankkeita, henkilöitä sekä järjestöjä, jotka edistävät feminististä ymmärrystä taloudesta.

Suomessa voidaan edistää ekofeminististä organisoitumista monin tavoin. Esimerkiksi valtavirtaisen talouspolitiikan kritiikkiä esittävät feministit, ekologisen taloustieteen tutkijat sekä ihmiset, jotka edistävät feminististä ja ekologista talouspolitiikkaa työssään, voivat tulla yhteen laajalla rintamalla nostamalla (eko)feministisen talouspolitiikan keskustelun aiheeksi. Erilaiset koalitiot voivat tehdä feminististä analyysia ehdotetuista talouspoliittisista aloitteista, kuten vihreän uusjaon ohjelmista (Green New Deal). Lisäksi ympäristöliikkeessä ja kohtuusliikkeessä on mahdollista järjestää toimintaa, joka kutsuu mukaan (eko)feministejä. Yksi vaihtoehto on luoda Feminism(s) and Degrowth Alliancen (FaDA) toiminnasta inspiroitunut vertaisverkosto Suomeen.

FaDA tekee osansa ekofeministisen kohtuutalouden esittelyssä. Verkosto kokoontuu kansainvälisissä degrowth-konferensseissa, ja se kokoaa yhteen feminististä kohtuustutkimusta ja -aktivismia myös konferenssien välillä (ks. esim. FaDA 2020). Verkoston jäsenet pitävät esillä feminististä kohtuusajattelua, jossa korostetaan sukupuolen ja hoivan merkitystä kohtuuden

ymmärryksessä (Dengler ja Lang 2021; Saave ja Muraca 2021; Dengler ja Strunk 2018; Paulson ym. tulossa).

Koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa voi huomioida (eko)feministiset toimijat ja ajattelijat paremmin sisällyttämällä materiaaleihin uudenlaisia aineistoja. Lisäksi ekofeministinen analyysi voi saattaa julkisuuteen piiloon jääneitä oletuksia esimerkiksi varhaiskasvatuksessa (Paavilainen 2022). Vaikka ”ekofeministinen osio” on hyvä alku, on ekofeministisillä ajattelijoidella ja toimijoilla myös tarjota kokonaisvaltaista ajattelua hoivasta, poliittisesta taloudesta ja muista yhteiskunnallisista ilmiöistä.

Yhteenveto

On tärkeää tuoda esille ekofeminististen ajattelijoiden toimintaa, ajattelua ja tekstejä, jotta keskusteluissa ei sivuutettaisi naisten, vähemmistöjen ja muunlajisten institutionalisoitunutta hyväksikäyttöä taloudellisen toiminnan vapaasti hyödynnettävissä olevana resurssina. Ekofeministinen kohtuutalous-ajattelu tuo tärkeitä näkökulmia kapitalismin haastamiseen. Tässä katsauksessa esitellyt ekofeministiset ajattelijat ja toimijat osoittavat, että hoivan poliittisen talouden lisäksi aikaisemmassa tutkimuksessa on eritelty monia muita yhteiskunnallisen analyysin kannalta olennaisia teemoja, kuten ihmiskeskeisyys, uusintava työ ja ekofeministinen organisoituminen. Kahden kirjan teemojen esittely yhdessä muun ekofeminististä poliittista taloutta koskevan kirjallisuuden kanssa on vasta pintaraapaisu sisällöllisesti rikkaaseen kenttään. Ekofeministit ovat esimerkiksi käsitelleet laajasti ruokaa, vegaanisuutta ja muunlajisten poliittisuutta (ks. esim. Gaard 2011). Lisäksi sukupuolen moninaisuus tuo mukanaan tarpeita päivittää ekofeminististä ajattelua 2020-luvulla (Gaard 2015).

Jatkotutkimuksessa on kiinnostavaa tuottaa aineistoja ekofeminististen ajattelijoiden ja toimijoiden kanssa ja dokumentoida esimerkiksi keskusteluita, haastatteluita ja tapaamisia. Ekofeministinen kirjallisuus, ajattelu ja toiminta on varsin rikasta. Näihin tutustuminen avaa uusia tapoja ajatella ja toimia ekologisen kriisin aikana sekä kommentoida ajankohtaisia poliittisia ehdotuksia monitieteisestä näkökulmasta. Ekologisen kriisin aikana sekä kommentoida ajankohtaisia poliittisia ehdotuksia monitieteisestä näkökulmasta.

Lähteet

- Agarwal, Bina. 1992. The gender and environment debate: lessons from India. *Feminist Studies*, 18:1, 119–158. <https://doi.org/10.2307/3178217>
- Agarwal, Bina. 1998. Environmental management, equity and ecofeminism: debating India's experience. *Journal of Peasant Studies*, 25:4, 55–95. <https://doi.org/10.1080/03066159808438684>
- Barca, Stefania. 2019. The labor(s) of degrowth. *Capitalism Nature Socialism*, 30:2, 207–216. <https://doi.org/10.1080/10455752.2017.1373300>
- Barca, Stefania. 2020. *Forces of reproduction: Notes for a counter-hegemonic Anthropocene*. 1. painos. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barca, Stefania, Chertkovskaya, Ekaterina ja Paulsson, Alexander. 2019. Introduction. The end of political economy as we knew it? From growth realism to nomadic utopianism. Teoksessa Ekaterina Chertkovskaya, Alexander Paulsson ja Stefania Barca (toim.), *Towards a political economy of degrowth*. Lontoo: Rowman & Littlefield Publishers, 1–18.
- Buch-Hansen, Hubert. 2018. The prerequisites for a degrowth paradigm shift: insights from critical political economy. *Ecological Economics*, 146, 157–163. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2017.10.021>
- Dengler, Corinna ja Lang, Miriam. 2021. Commoning care: feminist degrowth visions for a socio-ecological transformation. *Feminist Economics*, 28:1, 1–28. <https://doi.org/10.1080/13545701.2021.1942511>
- Dengler, Corinna ja Strunk, Birte. 2018. The monetized economy versus care and the environment: degrowth perspectives on reconciling an antagonism. *Feminist Economics*, 24:3, 160–183. <https://doi.org/10.1080/13545701.2017.1383620>
- Elomäki, Anna ja Ylöstalo, Hanna. 2020. Feministisempää poliittisen talouden tutkimusta. *Poliittinen talous*, 8:1, 87–99. <https://doi.org/10.51810/pt.101636>
- FaDA. 2020. Collaborative feminist degrowth: Pandemic as an opening for a care-full radical transformation. Degrowth. <https://degrowth.info/en/blog/collective-research-notebook> [Luettu 1.5.2020]
- Gaard, Greta. 2011. Ecofeminism revisited: Rejecting essentialism and re-placing species in a material feminist environmentalism. *Feminist Formations*, 23:2, 26–53.

- Gaard, Greta. 2015. Ecofeminism and climate change. *Women's Studies International Forum*, 49, 20–33. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2015.02.004>
- Gregoratti, Catia ja Raphael, Riya. 2019. The historical roots of a feminist “degrowth”: Aria Mies’s and Marilyn Waring’s critiques of growth. Teoksessa Ekaterina Chertkovskaya, Alexander Paulsson ja Stefania Barca (toim.), *Towards a political economy of degrowth*. Lontoo: Rowman & Littlefield Publishers, 83–98.
- Houtbeckers, Eeva, Ahvenharju, Sanna, ja Heikkurinen, Pasi. 2020. Pääkirjoitus: Kohtuullistamalla toivottuun tulevaisuuteen. *Futura*, 39:3, 3–9.
- ISEE & Degrowth Conference 2021. 2021. Plenary: Mainstreaming a new economics: Levers for change in a post-COVID economic recovery. Youtube, 17.8.2021. https://youtu.be/2tN_kqrIxlq [Viitattu 26.11.2021]
- Jälkipörssi. 2020. Vastaamon tietomurto. Yritysten vastuu työntekijöistään. EU etsii rahaa työllisyystoimiin. *Yle*, 21.10.2020. <https://areena.yle.fi/1-50664561>
- Joutsenvirta, Maria, Hirvilampi, Tuuli, Ulvila, Marko ja Wilén, Kristoffer. 2016. *Talous kasvun jälkeen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kainulainen, Pauliina. 2005. *MAAN VIISAUS. Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja teologiasta*. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 13. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kallis, Giorgos, Kerschner, Christian ja Martinez-Alier, Joan. 2012. The economics of degrowth. *Ecological Economics*, 84, 172–180. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.08.017>
- Kohtuusliike. 2021. Kohtuusliike. <https://kohtuusliike.fi> [Luettu 26.11.2021]
- MacGregor, Sherilyn. 2017. Gender and environment: An introduction. Teoksessa Sherilyn MacGregor (toim.), *Routledge handbook of gender and environment*. Lontoo: Routledge, 1–24.
- Mellor, Mary. 2006. Ecofeminist political economy. *International Journal of Green Economics*, 1:1–2, 139–150. <https://doi.org/10.1504/IJGE.2006.009341>
- Mellor, Mary. 2017. Ecofeminist political economy: A green and feminist agenda. Teoksessa Sherilyn MacGregor (toim.), *Routledge handbook of gender and environment*. Lontoo: Routledge, 86–100.
- Mies, Maria ja Shiva, Vandana. 2014. *Ecofeminism*. Lontoo: Zed Books.
- Mikola, Elina ja Saikkonen, Enni. 2020. Conference Report – Beyond Growth – Indicators and politics for people and planet. https://fingo.fi/wp-content/uploads/2020/10/beyondgrowth_raportti_web.pdf [Luettu 20.5.2021]

- Muraca, Barbara. 2012. Towards a fair degrowth–society: justice and the right to a ‘good life’ beyond growth. *Futures*, 44:6, 535–545.
<https://doi.org/10.1016/j.futures.2012.03.014>
- Oksala, Johanna. 2018. Feminism, capitalism, and ecology. *Hypatia*, 33:2, 216–234. <https://doi.org/10.1111/hypa.12395>
- Paavilainen, Aleks. 2022. Sosialisatio ja varhaiskasvatus kapitaloseenin aikakaudella: ekososiaalisen kasvatusteorian ekofeministinen kritiikki. *Kasvatus & Aika*, 16:3, 9–24. <https://doi.org/10.33350/ka.111727>
- Paulson, Susan. 2017. Degrowth: culture, power and change. *Journal of Political Ecology*, 24:1, 425–448. <https://doi.org/10.2458/v24i1.20882>
- Paulson, Susan, Dengler, Corinna, Gerner, Nadine, Sonetti Gonzalez, Taiz, Hansen, Lina, Mookerjea, Sourayan ja Saave, Anna. Tulossa. Why are feminist perspectives, analyses and actions vital to degrowth? *Degrowth*.
- Plumwood, Val. 2002. *Environmental culture: the ecological crisis of reason*. Lontoo: Routledge.
- Rockström, Johan, Steffen, Will, Noone, Kevin, Persson, Åsa, Chapin, Stuart F., Lambin, Eric F., Lenton, Timothy M, Scheffer, Marten, Folke, Carl, Schellnhuber, Hans Joachim, Nykvist, Björn, de Wit, Cynthia A., Hughes, Terry, Leeuw, Sander van der, Rodhe, Henning, Sörlin, Sverker, Snyder, Peter K., Costanza, Robert, Svedin, Uno, Falkenmark, Malin, Karlberg, Louise, Corell, Robert W., Fabry, Victoria J., Hansen, James, Walker, Brian, Liverman, Diana, Richardson, Katherine, Crutzen, Paul ja Foley, Jonathan A. 2009. A safe operating space for humanity. *Nature*, 461, 472–475.
<https://doi.org/10.1038/461472a>
- Saave, Anna ja Muraca, Barbara. 2021. Rethinking labour/work in a degrowth society. Teoksessa Nora Räthzel, Dimitris Stevis ja David Uzzell (toim.), *The Palgrave handbook of environmental labour studies*. Cham: Springer Nature Switzerland AG, 743–767.
- Salleh, Ariel. 2009. Ecological debt: embodied debt. Teoksessa Ariel Salleh (toim.), *Eco-sufficiency & global justice*. Women write political ecology. (pp. 1–40). Lontoo: Pluto Press, 1–40.
- Salleh, Ariel. 2017. *Ecofeminism as politics: nature, Marx, and the postmodern*. 2. painos. Lontoo: Zed Books.
- Sturgeon, Noël. 1997. *Ecofeminist natures: race, gender, feminist theory and political action*. Lontoo: Routledge.

- Suopajarvi, Tiina. 2009. *Sukupuoli meni metsään: Luonnon ja sukupuolen polkuja metsäammattilaisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Warren, Karen. J. 2000. *Ecofeminist philosophy: a western perspective on what it is and why it matters*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.